

דף נב.

עין משפט א.

ח"מ סימן רצ פעיף יד

יד יז. האפוטרופוס תורם ומעשר כדי להאכיל היתומים, שאין מאכילין אותם דבר האסור, אבל אינו תורם ומעשר למכור אלא מוכרם טבל^ה, או מניחם עד שהיתומים יגדלו.

עין משפט ב.

ח"מ סימן רצ פעיף טז

טז כ. אחרי שיגדלו היתומים נותן להם האפוטרופוס ממון מורישן ואינו צריך לעשות להם חשבונות^ט מה הכניס ומה הוציא אלא אומר להם זה הנשאר ונשבע בנקיטת הפי' שלא גזלם כלום. בד"א באפוטרופוס שמינהו בי"ד אבל מינהו אביהם אינו נשבע להם על טענת ספק^ז. אבל על טענת ודאי נשבע. ואם יש לאפוטרופוס חלק בריוח נשבע גם על ספק^ל.

הגה: וכן אם אבד דבר מה מנכסי היתומים נשבע שבועת השומרים^מ.

הגה: וי"א דאפוטרופוס שמינהו אביהם כיון שלא נשבע צריך ליתן להם דיין וחשבון^נ, ומחרימין סתם על כל מי שלקח משל היתומים והכי נהוג.

ה. שם בכרייתא גיטין נ"ב ע"א, וכתב רש"י שם ד"ה להניח היינו להניח הפירות עד שיגדלו שתהיה להם טובת הנאה שלהם.

ט. ברשב"ג בכרייתא גיטין נ"ב ע"א, דהלכה כרבי מחבירו אבל לא מחבריו, וכ"כ בהלכות הרי"ף בשם גאון.

י. ממשנה שם בגיטין.

כ. כאבא שאול במשנה שם דבמינהו בי"ד אין חשש שימנע בגלל השבועה, שיש לו הנאה גדולה מזה שיצא עליו קול שהוא מהימן לבי"ד, משא"כ כשמינהו אביהם כך הוא בגמ', וסמ"ע ס"ק מ"ו.

אבל על טענת ודאי נשבע היינו כשיגדלו או בי"ד טוענים נגדו בכרי. סמ"ע ס"ק מ"ז.

ל. שהרי יש לו הנאת ריוח מזה ולא ימנע מלהיות אפוטרופוס. סמ"ע ס"ק נ'.

מ. דכל שבועת השומרים על ספק באה, שהשומר טוען שאבד או נגנב מידו, והמפקיד אינו יודע אם כדבריו, או שעדיין בידו, וחייבתו תורה לישבע מספק. סמ"ע ס"ק מ"ט.

נ. ממרדכי שם בגיטין סי' ש"צ בשם העיטור ומהר"ם פדוואה סי' ל"ח. ומהרי"ק בשורש כ"ג, אם לא שפטרו אביהם מדין וחשבון. כ"כ מפעמוני זהב והוא מהפר"ח ע"ש.

הגה: ראובן שאמר שיש בידו מעות שמעון ואמר שציוהו לתת לבניו, אם רוצה לתת לכולם בשוה הרי דינו כאפוטרופוס שמינהו אביהם, אבל אם רצה ליתן לחלקם אחד, ולחלקם האחר אינו נותן, לדבריו אינו אפוטרופוס ואז יכולים להשביעו שלא עיכב בידו כלום. **פ**.
ואם היתומים קטנים בי"ד מעמידים להם אפוטרופוס ומשביעין אותו.

עין משפט ו.ז. חו"מ סימן רצ סעיף יד
עיין לעיל עין משפט א

עין משפט ז. חו"מ סימן רצ סעיף טו

יח. האפוטרופוס עושה לקטן לולב וסוכה וציצית ושופר וס"ת ותפילין ומזוזות ומגילה וכל מצוות עשה שיש לה קיצבה **ע**, בין שהוא מדברי תורה או מדברי סופרים עושים להם אע"פ שאינם חייבים במצוה, כדי לחנכן במצוות.

אבל אין פוסקין עליהם צדקה אפי' לפדיון שבויים **פ** מפני שמצוות אלו אין להם קצבה, מיהו אם האפוטרופוס פסק עליהם צדקה להחשיבם כדי שיצא עליהם שם טוב **צ** והם אמודים לכך מהני.

יט. מי שנשתטה או נתחרש בי"ד פוסקין עליו צדקה **ק** אם היה ראוי.

ס. ממרדכי שם בשם מהר"ם מרוטנבורג, ומיגו דהחזרתי לאביהם לא אמרינן באפוטרופוס. כ"כ הש"ך בס"ק כ"ב וע"כ נשבע.

ע. בין אפוטרופוס שמינהו האב או בי"ד, ואם נטלו רשות מבי"ד רשאים לעשות גם דברים שאינם רשאים. כ"כ הרמב"ן והרשב"א שם בגיטין נ"ב ע"א, וכן מפורש בתוספתא ב"ב פ"ח משנה ד' ובתרומות פ"א הלכה י"ב-י"ג.

פ. אפי' שזו מצוה גדולה כמ"ש המחבר ביור"ד סי' רנ"ב, סמ"ע ס"ק מ"ד. ובפעמוני זהב כתב שיש רשות לאפוטרופוס לתת צדקה לעניים קרובים של המת ולתת להם קצבה ידועה שהיתה להם מאביהם.

צ. מב"ב ח' ע"א מעובדא דרבא ביתמי.

ק. מכתובות מ"ח ע"א, והשוה הרמב"ם שם בהלכה י"א דין נתחרש לנשתטה. והר"ן תמה על זה בכתובות בפ' נערה והכ"מ שם כתב ישוב לזה, ועיין בשו"ע אבהע"ז סי' ע"א דכן נפסק שאם נשתטה מפרנסים בניו מנכסיו אפי' אחר גיל שש עד שיגדלו ולדעת הרמב"ם רק באמיד ולהר"ן גם בלא אמיד, ועיין מש"כ במנחת אשר שם אות ט'.

הגה: ועיין בסי' קס"ג סעיף ד'.

עין משפט ט. חו"מ סימן רצ סעיף יב

יב טו. היה לאדם תביעה על היתומים אין לאפוטרופוס לרדת ולטעון בשבילם בדין דשמא יתחייב בדין, אבל אם ירד וטען וזכה בדין הדין קיים ^ר.

הגה: אפוטרופוס שהלוח מעות לאחר, והלוח אומר פרעתי והאפוטרופוס אומר שלא פרעו, אם הלוח מודה שהמעות של היתומים נאמן האפוטרופוס ^ש בלא שבועה, אבל אם אינו מאמינו שזה של היתומים ישבע, שהגם שאין נשבעים על שמא מ"מ נשבע על שלא נפרע.

הגה: אע"ג שאין בי"ד טוענים ליתומים מילתא דלא שכיחא אע"ג דאביהן היה יכול לטעון, מ"מ אם האפוטרופוס טען טענתו טענה ^ת.

עין משפט י.כ.ל. חו"מ סימן רצ סעיף יא

יא יג. יכול האפוטרופוס למכור בהמה ועבדים וקרקעות להאכיל ליתומים ^א. אבל אין מוכרין ומניחים המעות.

הגה: ובהמה קודמת לעבדים ^ב ושפחות, והם קודמין לקרקעות ^ג, והכל לפי

^ר. מברייטא בגיטין שם, וכתב ה"ה בפ"א מנחלות הלכה ז' שאין לומר שיהיו רשאים לדון ואם זכו זכו, ואם נתחייבו לא עשו כלום, שאם כן לקת מידת הדין בכך שזה יכול רק להרויח ולא להפסיד, לפיכך אמרו שאינן רשאים לרדת כלל לדין עם התובע, וכיון שכך אם עברו ונתחייבו לא עשו כלום. סמ"ע ס"ק ל"ג.

^ש. שהרי אינו נוגע בדבר ולכן הוא יכול להעיד כדלעיל בסי' ל"ז סעיף ח'. ובפעמוני זהב כתב דוקא באפוטרופוס שאינו מקבל שכר כלל אבל במקבל שכר הוי נוגע.

^ת. הרא"ש בתשובה ריש כלל פ"ו, וב"י בשם הרשב"ץ ח"א סי' נ"ב.

^א. מברייטא בגיטין נ"ב ע"א.

אבל אין מוכרין ומניחין המעות שמא יגנבו, סמ"ע ס"ק כ"ט. וגם משום שבח בית אביהם שהוא נוי וכבוד להם. ובפעמוני זהב הביא שנהגו בי"ד כשיש תועלת ליתומים למכור קרקע ולתת המעות בריוח כך עושים אבל כתב לערער על מנהג זה וסיים שאין למכור רק במקום שריבית אוכלת בהם, ע"ש.

^ב. דבהמה יותר מצויה לקנות מעבדים. סמ"ע כ"ז.

^ג. דבעבדים יש לחוש למיתה וע"כ עדיף קרקעות. סמ"ע ס"ק כ"ח.

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלחדר שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477 email: minchat.aaa@gmail.com

ראות האפורופוס ותועלת היתומים.

יא יד. אין האפורופוס מוכר עבדים ליקח שדות ולא להיפך ואפי' למכור שדה רעה ורחוקה ע"מ לקנות שדה טובה וקרובה אין לעשות דשמא לא יצליח שדה זו שקנה ד. אבל מוכרים שדה לקחת שוורים לעבודת שדות אחרות שהם עיקר נכסי השדות.

הגה: ויש מתירין למכור עבדים ע"מ לקנות שדות.

הגה: אין האפורופוס יכול להקנות מעות יתומים במעמד שלושתן ה, אבל אם אחר הקנה ליתומים מעות במעמד האפורופוס מהני מדין מעמד שלושתן.

עין משפט מ. חו"מ סימן רצ סעיף יג.

יג טז. אין האפורופוס רשאי להוציא עבד לחירות ואפי' לקבל כסף מהעבד עצמו שיוצא לחירות ו, אבל מוכר אותו לאחר ז' ולוקח ממנו דמים ע"מ שיוציאו האחר לחירות.

הגה: ומ"מ ברשות בי"ד מותר לשחררו.

עין משפט נ. חו"מ סימן רצ סעיף טז
עין לעיל עין משפט ב

ד. או שמא יצא עליהם עירעור ויטרפו אותן מהם. סמ"ע ס"ק ל'.
ה. מתרומת הדשן סי' שמ"ז. וטעמו כיון דקנין מעמד ג' הלכתא בלא טעמא למה יועיל בו הקנין והבו דלא להוסיף עליו, אבל כשאחרים מקנים מעות לקטן היתום דזכות הוא לו מהני בהו אפורופוס שלהן דידו כידן. סמ"ע ס"ק ל"ב.
ו. כת"ק בגיטין נ"ב ע"א דלית הלכתא כרבי מחביריו. משום שאין גופם של העבדים קנוי לאפורופוס כדי שהוא ישחררו.
ומש"כ ברמ"א דברשות בי"ד מותר היינו דליכא דליכא עשה דלעולם בהם תעבודו כגון לדבר מצוה, כמבואר ביו"ד בסי' רס"ז סעיף ע"ט, פ"ת אות ד'.
ז. היינו לצורך היתומים להאכילם או לקנות בדמיהן בתים. סמ"ע ס"ק מ'. ואע"פ שאותו אחר לוקח אותם כדי לשחררן, מ"מ שיחרורן מאחר הוי שיחרור שגופן קנוי לו. סמ"ע ס"ק מ"א.

עין משפט ס.

ה"מ סימן רצ סעיף ב

ב. ג. אין בי"ד ממנים לאפוטרופוס לא אשה ולא עבד ולא קטן ולא עם הארץ שהוא בחזקת חשוד על העבירות^ח, אלא בודקין אדם נאמן^ט ואיש חיל ויודע להפך בזכות היתומים וטוען טענתם, ויש לו כח בעסקי העולם כדי לשמור הנכסים ולהרויח בהם.

הגה: יכולים בי"ד למנות קרוב שלהם^י לאפוטרופוס אם ראוי לכך.

עין משפט ע.

ה"מ סימן רצ סעיף א

א. מת והניח יתומים קטנים או אשתו מעוברת, אם לא מינה מורישה אפוטרופוס, בי"ד חייבים להעמיד להם אפוטרופוס עד שיגדלו^כ שבי"ד הוא אביהם של יתומים.

הגה: בי"ד בעצמן יכולים הם להיות האפוטרופוס^ל, אבל אם הם צריכים לחלוק או לטעון עם אחרים בגלל היתומים י"א שצריכין להעמיד

ה. מברייטא גיטין נ"ב ע"א, ועם הארץ מברייטא בפסחים מ"ט ע"ב ששה דברים נאמרו בעם הארץ, וכתב ה"ה שם וכן משמע מהרי"ף שלא אמרו אלא בעם הארץ שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ, ודעת רש"י בחגיגה כ"ב ע"א ד"ה כר"י, דאע"ג שישנו בדרך ארץ ובמצוות אין בור ירא חטא ומורה היתר לעצמו ששכר טירחתי הוא נוטל.

ט. מב"מ ע' ע"א. ומכתובות ק"ט ע"ב. וכתב בפעמוני זהב דאין האם והקרובים יכולים לעכב ביד בי"ד שלא למנות אפוטרופוס הנראה לביה"ד ע"ש.

י. קרוב של הדיינים, שלא נפסל קרוב אלא לדון קרובו לזכותו או לחיבו, אבל כשאין לו זכות ולא חובה לאפוטרופוס למה יפסל קרוב של ביה"ד. סמ"ע ס"ק ח'.

כ. מקור הדין הוא בגיטין נ"ב ע"ב. וכשיש גדולים וקטנים ואינם רוצים לעמוד בשיתוף עם הקטנים ולהשביח הנכסים לאמצע, אבל אם הגדולים משביחים הנכסים ורוצים לעמוד בשיתוף, יעמדו כך בלי העמדת אפוטרופוס. סמ"ע ס"ק א', והגם שאין מורידין קרוב לנכסי קטן בקרקעות כמבואר בסי' רפ"ה צ"ל דכאן איירי באופן שאין חשש היזק ונשארו כולם סמוכין על שולחן אחד. כ"כ בפעמוני זהב.

ועוד כתב בפעמוני זהב שצריך לחזר אחר אפוטרופוס שיעשה בחנם, וכן נראה מפורש ברמ"א בסי' רפ"ה סעיף ז' דאין קובעים לו שכר. אולם הוסיף דכל זה בזמנם אבל בימינו לא ראינו שום אפוטרופוס בחנם, אלא נוטל שכ"ט לשליש או לרביע ממה שמרויחים במעות היתומים. ואפי' אפוטרופוס שמינהו אביהם ועבד עבודתו בסתם עכ"ז יכול אח"כ לבקש ולתבוע שכרו ויסד הדבר ע"פ הדין. והביא אח"כ מספר עט סופר דאפוטרופוס דין פועל יש לו, ויכול ליטול שכרו ואינו משלם בהפסד. וכן מוכח מהשו"ע בסי' ר"צ סעיף ט"ו.

ל. שהרי טענינן ליתמי. גאון אות ה'.

אפטרופוס אחר ^מ כדי שלא יהיה נראה בי"ד כעורכי הדינים.

הגה: בי"ד היינו הממונה בעירו ^ב או גדולי הדור, אבל אין כח ביד שלשה בעלמא שיעשו עצמן בית דין על היתומים.

א. ב. ציוה המוריש שינתן חלקו של הקטן לקטן ויעשה בו מה שירצה הרשות בידו ^פ.

ה"ה אם מינה מורישם אפטרופוס קטן על נכסי קטן ^ע, או מינה אשה או עבד הרשות בידו.

הגה: אחד שאמר לשכ"מ רצונך שאהיה שליט בנכסיך ואמר לו הן, הרי זה לשון אפטרופוס ^פ.

הגה: היה לו אפטרופוס על נכסיו ומת, אין מניחין אותו ^ז אפטרופוס על נכסי היתומים אלא בי"ד מעמידים הראוי, דלא נקרא שמינהו אבי היתומים דמהני אלא כשמינהו סמוך למיתתו.

הגה: אין מניחין לאדם שאינו ראוי להיות אפטרופוס, אע"פ שמוחזק בנכסים ^ק עד שיביא ראיה שמינהו אבי היתומים סמוך למיתתו.

הו"מ סימן קצט סעיף ד

עין משפט פ

ד. ה. יתומים או האפטרופוס שלהם, שמכרו מטלטלין ומשך הלוקח

מ. כ"כ הר"ן בקידושין מ"ב ע"א.

נ. הרא"ש בתשובה כלל פ"ה סי' ה' ו'.

ס. כתב ה"ה בפ"י מנחלות הלכה ו' שזהו שאמרו בכתובות ע' ע"א דהפעוטות מקחן מקח וכו', וכמבואר בסי' רל"ה סעיף ב' בשאין להם אפטרופוס, הרי שאין בי"ד מעמידים להם אפטרופוס בכל אופן, וק"ו הוא מהמשך הדין שאם יכול אביהם למנות להם אפטרופוס קטן או אשה כ"ש שיכול להניח ביד בניו הקטנים.

ע. מברייתא גיטין נ"ב ע"א.

פ. ריב"ש סי' ע', וב"י במחודשים א' בשם הריטב"א בתשובה.

צ. הרא"ש כלל ס"ב סי' א', די"ל שבחיי אביהן לא היה יכול להעזיז נגדו לעוות אבל אחרי מותו אם אינו ראוי אין מניחין אותו. סמ"ע ס"ק ג'.

ק. היינו שיש בידו נכסי אביהן המת ומוחזק בהם. סמ"ע ס"ק ד'.

ועדיין לא נתן המעות ונתייקרו חוזרים בהם כדין תורה שאין משיכה קונה אלא מעות^ר.

הגה: ומ"מ הלוקח הוא שומר שכר^ש על החפץ.

הגה: בכל החלוקות ההקדש או הצדקה קונה במעות^ת, וע"כ אם אחד נתן מעות להקדש על המקח ונתייקר אין ההקדש יכול לחזור בו^א.

דף נב:

עין משפט א.

ח"מ סימן קצט פנייה ד

עין בסעיף הקודם

ר. מסקנת הגמ' בגיטין נ"ב ע"א. והדין והטעם מפורש שם בגמ'. דלא חשש בזה שיאמר הלוקח ליתומים או לאפוטרופוס נשרפו חיטיך בעליה כיון שהלוקח הוא כשומר שכר ונתחייב בגניבה ואבידה ולא נפטר אלא בשריפה ובשאר אונסים והוא דבר שאינו שכיח ע"כ לא חששו לזה כשאין עוד חששות והזיקות השכיחות שיהיו בתוך הקניה. סמ"ע ס"ק ט'. ועוד שלא אמרו ביתומים מעות קונות אלא לטובתם וע"כ אם הוזלו אחרי המשיכה הלוקח אינו יכול לחזור בו ואם לא משך הלוקח והוזלו גם הלוקח יכול לחזור בו ולקבל עליו מי שפרע, דאם לא כן אם יצטרכו היתומים מעות לא ימצאו מי שיתן להם עד שיתנו הפירות. לקחו היתומים פירות ומשכו ולא נתנו דמים והוקרו, קנאו כשאר כל אדם. הוזלו אינם יכולים לחזור בהם, דאל"כ כשיצטרכו לפירות לא ימצאו מי שימכור להם עד שיתנו המעות מקודם. נתנו הם מעות ולא משכו והוזלו, יכולים לחזור כשאר כל אדם, הוקרו יכול המוכר לחזור בקבלת מי שפרע, דאל"כ יאמר המוכר נשרפו חיטיך, ואין לומר דכשישרפו יחזרו בהם כמו בהוזלו, דאין מן הסברא דלענין חזרה יהיה ברשותם ולענין שריפה יהיה ברשות המוכר. סמ"ע ס"ק י'.

ש. ב"י מהתוס' בגיטין נ"ב ע"ב ד"ה ואתו. דבההיא הנאה דהיה הלוקח יכול לאכלם ולעשות בהם כמו שירצה קודם שיחזרו היתומים הוי שומר שכר, ולכך העמידו על ד"ת שאין משיכה קונה נגדם, דלא שייך החשש של נשרפו חיטיך כי אם במקום שיש חשש על היזק דשכיח שהוא כעין גניבה, אבל ביתומים שהלוקח מהם הוי כשומר שכר להתחייב בגניבה וליכא למיחש רק לשריפה, ובאונס דלא שכיח לא חשו לזה. סמ"ע ס"ק ט'.

ת. כ"כ הר"ן בפ"ק דקידושין כ"ט ע"א, ואע"פ שיש להקדש הפסד בזה אפ"ה אינם יכולים לחזור. סמ"ע ס"ק י"ב. וה"ה אם נתן הגבאי מעות לאחר לצורך הקדש והוזלו, אין הגבאי יכול לחזור, שהרי בהדיוט קאי במי שפרע, אבל כשהגבאי נותן מעות ופוסק על השער שבשוק כשאין הדבר בעין ביד הלוקח, יכול הגבאי לחזור. כ"כ הש"ך בס"ק א'.

א. אבל אם היתה משיכה בלא מעות, דין הקדש וצדקה כדין יתומים ממש. ש"ך ס"ק ב'.

ועיין בקצות ס"ק ג' מה שהאריך.

עין משפט ג.

אה"ע סימן ע פעיף ה

ה י. חזקה^ב שאין אדם משאיר ביתו ריקם, ולכן אם הלך למדינת הים ובאה אשתו לתבוע מזונות, אין פוסקין לה עד שיעברו^ג ג' חודשים הראשונים. ואם שתקה יותר מג' חודשים, פוסקין לה^ד רק מכאן ולהבא ולא למפרע, ואם נפרד ממנה בקטטה^ה, י"א דפוסקין לה מיד דרוצה לעגנה.

ה יא. אחר ג' חודשים פוסקין לה מיד^ו ואפי' אין כתובתה בידה, ז' ואין פוסקין לה במה שתקשט כי אין בעלה עמה. ומוכרין הבי"ד מנכסיו אפי' לא שמעו שמת^ח. ואין מחשבין עמה מעש"י עד שיבוא בעלה ויחשב.

ה יב. לא עמדה האשה בדין^ט ומכרה, מכרה קיים. ולא צריכה הכרזה ולא שבועה^י עד שיבוא בעלה או שתבוא לגבות כתובתה, ואז בי"ד מגלגלין עליה שבועה שלא מכרה כי אם למזונותיה שהיא צריכה להם.

ב. כרב בדף ק"ז ע"ב.

ג. ואם נודע שיצא למקום קרוב ע"ד לחזור מיד ונשתקע שם, פוסקין לה מיד והוא מהריטב"א הביאו בח"מ.

ד. היינו מיום התביעה, אף שביה"ד החמיצו הדין, דאז גילתה דעתה שחסר לה מיום התביעה. כ"כ בח"מ.

ה. ממדכי ריש דייני גזירות.

ו. דאין חוששין שמא מחלה ואיבדה תנאי כתובה אף בחייה כר"מ, ואף דיש חולקים על הרמב"ם מ"מ לא איבדה אלא לאחר מותו. ח"מ.

ז. אבל בנתחרש או נשתטה פוסקין לה גם במה להתקשט, דלא מחייבין אותה להיות כל חייה ללא תכשיט. כ"כ ח"מ.

ח. זו דעת הרמב"ם, אבל הרא"ש והר"ן חולקין דמחשבין ונותנים לה ההפרש בלבד, ח"מ.

ט. היינו בינה לבין עצמה דבדיעבד מהני המכירה לרמב"ם, אבל לרמב"ן לא מהני עד שתמכור בפני ג' אנשים, כ"כ בח"מ.

י. והוא שהבעל טוען כשחזור, הנחתי לך צררי או אמרתי לך צאי מע"י במזונותיך, אבל אמר לה השבעי לי שלא הזדמן לך מלאכה אינו יכול להשביעה, וכן פשט לשון הר"ן אבל מהרא"ש משמע דאף בטענה זו יכול הבעל להשביעה. ח"מ.

אה"ע סימן צג פעיף כה

כה לג. מוכרין בלא הכרזה למזונותיה ולא בעינן שתמכור בפני ב"ד מומחין, אלא אפי' ב' בג' הדיוטות נאמנים. וכן אם מכרה בינה לבין עצמה שוה בשוה מכרה קיים, ויש ל' חולקים במכרה בעצמה.

אה"ע סימן קד פעיף ג

ג. ג. ב"ד שדקדקו יפה והכריזו ובדקו בשומא אף שמכרו אח"כ שוה ר' בק' או להיפך, מכרם קיים, אבל אם לא בדקו בשומא ב' ולא כתבו איגרת ביקורת שהיא דקדוק השומא, וטעו והותירו או פחתו שתות, המכר בטל, אבל פחות משתות המכר קיים.

אה"ע סימן קיב פעיף ו

ז. פוסקין לבת מזונות, כסות ומדור מנכסי אביה כמו לאלמנה ב', ומוכרין בלי הכרזה, אלא שלא למנה פוסקין לפי כבודה וכבוד בעלה, ולבת דבר המספיק לה. ואין הבנות נשבעות, הגם שהאלמנה אינה נשבעת על מזונותיה ונשבעת על כתובתה.

ח"מ סימן קט פעיף ג

ג. ב"ד שמכרו שלא בהכרזה נעשו כטעו בדבר משנה ע' וחוזרים ומוכרים בהכרזה.

כ. ואפי' שאין ביניהם אחד מומחה. ח"מ.

ל. מר"ח. ולדעתו אף שמכרה בפני עדים לא מהני, עד שיהיו ג' אנשים נאמנים, כ"כ הח"מ.

מ. כתובות צ"ט ע"ב.

נ. דבמקום שבעי הכרזה בעי בנוסף לכך איגרת, כ"כ הח"מ ודלא כבאר הגולה.

ס. שם ברמב"ן מירושלמי.

ע. מכתובות ק' ע"ב מימרא דאמימר משמיה דרב יוסף. וחוזרים ומוכרים, ואפי' לא טעו כלל, כ"כ הטור כיון שמכרו שלא בהכרזה, מה שכתב המחבר אח"כ דאם לא בדקו בשומא וטעו בפחות משתות דמכרן קיים איירי בהכרזתו רק שלא דיקדקו כ"כ בשומא אבל בלא הכרזתו כלל אפי' לא טעו כלל חוזרים. סמ"ע ס"ק ז'.
וכתב הפעמוני זהב דה"ה במכר האפוטרופוס צריך כל מה שצריכים ב"ד שומא והכרזה.

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלאחד שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477
email: minchat.aaa@gmail.com

הגה: י"א דאם מכרו הקרקעות אף בשעה שאין קונין, או בשעת מגיפה, או מלחמה, ובהכרזה מה שעשו עשוי, שאין למכור אלא בשעת צורך הגביה פ. וי"ח.

ג. ד. בי"ד שמכרו הקרקע, האחריות שלה על היתומים ז.

בי"ד שהכריזו כראוי, ובדקו יפה ודיקדקו בשומא, אע"פ שטעו ומכרו שוה מנה במאתיים או מאתיים במנה ק מוכרן קיים, אבל אם לא בדקו בשומא ולא כתבו אגרת בקורת ר שהיא דיקדוק השומא וההכרזה, וטעו והותירו שתות או פיהתו שתות מוכרן בטל, ובפחות משתות מוכרן קיים ש.

ג. ה. במקום שנהגו שלא להכריז ת, או במקרקעי היכא שאינם צריכים

פ. והעיקר דכל שומא בין מקרקעי בין מטלטלין שמינ אותם כפי הקונים שבעיר ההיא ולפי הזמן ההוא.

אבל במכירה של מטלטלין, אם הוא קרוב לעיר גדולה מוליכין לשם, וכן אם יום השוק קרוב ממתינים לשוק, ותלוי בראות עיני בי"ד איזה נקרא קרוב ואיזה רחוק, ומניסן עד תשרי ודאי זמן רחוק ואין ממתינים.

ואם לא נמצא קונים במקום ובזמן שישערו בי"ד, מחזיק אותו הבע"ח כפי שומת בי"ד במקום ובזמן השומא.

ובענין מגיפה ומלחמה תלוי ג"כ בראות עיני בי"ד אם נראה קץ קרוב לזה ממתינים, ובלא"ה אין ממתינים. כך העלה הביאורים בס"ק א'. נתיבות בחידושים ס"ק ב'.

ודעת הי"ח הוא הרשב"ץ בח"א סי' נ"ב. ומובא בב"י, וטעמו כיון שנעשה בזמן שאינו ראוי למכור הוא כמוכרו בלא הכרזה וחוזר. ועיין בסי' ק"ג סעיף ו'. סמ"ע ס"ק ט'.

צ. פי' דאם נמצאת הקרקע שאינה שלהם חוזר הלוקח עליהם כ"כ ה"ה. והיינו על הנכסים שירשו מאביהם בלבד. וקמ"ל דלא נאמר שמי שקנה בהכרזה בבי"ד קנה שלא באחריות שאילו היה אדם מערער על השדה היה בא בימי ההכרזה, קמ"ל שהקונה קנה באחריות. סמ"ע ס"ק י'.

ק. כתב הרמב"ן בכתובות ק' ע"א דוקא מאתיים במנה, אבל בפחות ממנה חוזר אף בהכריזו כראוי.

ר. פי' הכרזה ולשון ביקורת שמבקרין אותה בני אדם ע"י ההכרזה. רש"י שם בדף צ"ט ע"ב.

והגם שקימ"ל שאין אונאה בקרקעות ובעבדים כמבואר במציעא נ"ו ע"א, זה דוקא שהבי"ד מוכרין השדה לאדם דעלמא שאינו צריך ללוקחה בשומת בי"ד בחובו, אלא ברצונו תלוי לקיחתה מהן. ולא הלוקחה בשומת בי"ד לחובו. ועיין בסמ"ע ס"ק כ"ב.

ש. כדין הדיוט דאין דרך העולם לדקדק כ"כ, אבל בשתות אע"ג דבהדיוט המקח קיים ומחזיר רק האונאה, בהקדש וביורש תיקנו שיהיה המקח בטל. והיינו כשיראו בי"ד שהביטול הוא לטובת היתומים, דאל"כ לא גרע כח היתומים מהדיוט. סמ"ע ס"ק י"ג.

ת. בטור מפורש שיש בני אדם שלא ירצו לקנות אם יכריזו, שלא יקראו אותם אוכלי נכסים המוכרזים, שגנאי הוא שקונים נכסים שצריכים למכור מפני הדוחק סמ"ע ט"ו.

להכריז עליה, וטעו בשתות מכרן בטל אע"פ שהכריזו.

הגה: וי"א כיון שהכריזו אע"פ שלא היה צריך הכרזה מכרן קיים *.

ג. ו. בפחתו או הותירו שתות במקום שמכרן בטל, ורצו בי"ד שלא לבטל

המכר ויחזירו האונאה מחזירין ב דלא יהיה כח ההדיוט חמור מהם.

בפחות משתות דמכרן קיים, הוי מחילה כדין הדיוט, אע"פ שלא הכריזו כלל כשאננם צריכים הכרזה באותה עת כגון כשמוכרים לפרוע למי שלוה לצורך קבורה, או למזון האשה והבנות או ליתן מנת ומס המלך.

ג. ז. בי"ד שמכרו דברים שאינם טעונים הכרזה וטעו בשתות מכרן בטל, פחות משתות מכרן קיים.

ואלו הם הדברים שאין מכריזין עליהם העבדים ג, והשטרות, והמטלטלים. אלא שמין אותם בבי"ד ומוכרים אותם מיד, ואם השוק קרוב לעיר מוליכים אותם לשוק.

ח"מ סימן רצ סעיף ד

עין משפט ד.

ד. ה. רשאי האפוטרופוס ללבוש בגדים נאים מנכסי היתומים לתועלתם ד כדי שיהיו דבריו נשמעים.

א. טור בשם הרא"ש בפי"א סי' כ'.

ב. רמב"ם בפי"ג ממכירה הלכה י'. וכתב ה"ה דסברא היא.

ועיין בבאורים דבין נתאנו היתומים או הבע"ח, ודין זה לא שייך בהחזיק הלוקח הקרקע או המטלטלין כפי שומת בי"ד בלבד, אבל אם הוסיפו על השומא והבע"ח הוסיף ונתאנה בהוספה שהוסיף, המקח קיים, אבל אם גם השמאים טעו בשומא, המקח בטל כשהיתה הטעות בשומא בשתות. נתיבות ס"ק ג' בחידושים.

ג. כתב בפעמוני זהב דבכל מקום שלא צריכים הכרזה א"צ אפי' יום אחד להכריז. ע"ש. ובגמ' אמרו הטעם דעבדים אינם צריכים הכרזה שמא ישמעו שרוצים למוכרן ויברחו, ומטלטלים ושטרות שמא יגנבו כדי ללוקחם כ"כ רש"י בכתובות ק' ע"ב. סמ"ע ס"ק י"ט.

ד. מעובדא שם בגיטין נ"ב ע"ב. ומ"מ אם רוצים היתומים למחות בו הרשות בידם, כ"כ הסמ"ע בס"ק י' דומיא דגדול האחים בסי' רפ"ו סעיף ב'.

עין משפט ה.

ח"מ סימן רצ סעיף ה

ה ו. בי"ד שהעמידו אפוטרופוס ושמעו עליו שאוכל ושותה יותר מדבר שהוא אמוד בו, יש להם לחוש שמא משל יתומים הוא ומסלקין אותו^ה ומעמידים אחר, אבל אם מינהו אביהם אין מסלקין אותו שמא מציאה מצא^ו, אבל אם באו עדים שהוא מפסיד נכסי היתומים^ז מסלקין אותו ומשביעים אותו^ח הואיל והוא מפסיד.

הגה: יש חולקין דאף במינהו בי"ד אין מסלקין אותו אלא אם באו עדים^ט שהוא מפסיד.

הגה: אפוטרופוס שהלוח מעות יתומים לאחרים שלא היה לו לעשות כן, בי"ד מוציאים מיד הלוח^י ומחזירין ליתומים שמאחר שיכולים לסלק

ה. רמב"ם פ"י מנחלות הלכה ז' מגיטין נ"ב ע"ב. וכתב ה"ה דפלוגתא דרב הונא ורבי שילא שם, וסובר הרמב"ם דמחלוקתם אינה אלא באפוטרופוס שמינהו אבי היתומים, אבל במינהו בי"ד לכו"ע מסלקין ליה, שבי"ד צריכים לבירור אדם נאמן ויודע לשמור הנכסים.

ואם הם שנים מסלקין שניהם דאם אחד פשע ממילא בטלה האפוטרופוסות, דאם מינו שנים אין אחד יכול לעשות דבר בלי רשות חברו. כ"כ בפעמוני זהב.

ו. כתב ה"ה שם דבמינהו בי"ד אין תולין במציאה שאינה מצויה, וכתב הב"י דבמינהו בי"ד כיון שחזינון אמתלאות שמפסיד מסלקין אותו לאלתר וכן דעת הרא"ה בשם הרמב"ן שאין לצאת מתחת יד בי"ד או שלוחם דבר שאינו מתוקן.

ז. ודוקא מפסיד נכסי היתומים, אבל אם באו עדים שמפסיד ומבזבו נכסי עצמו אין מסלקין אותו, די"ל שנזהר בשל היתומים שיקרא נאמן. סמ"ע ס"ק י"ב מהרשב"א וכדאיתא בירושלמי.

ואפוטרופוס שאינו נותן המעות יתומים להרויח בהם אם שכיח אדם מהימן לתת לו ולהרויח, ואינו עושה כן מסלקין אותו מיד. מכה"ג הגהות הטור אות ל"ט.

וכשבאו עדים שמפסיד נכסי היתומים בין אם זה מחמת רוע מזלו בין שהיו ידיו פתוחות להוציא הוצאות, ממהר"ם גלאנטי, בפעמוני זהב.

ואם מת אחד היתומים בטלה האפוטרופוסות, ויכולים לסלקו אפי' בתוך הזמן שמינהו אביהם מתשובת הרמב"ן סי' קי"ח. מביאו הפעמוני זהב.

ה. כ"כ הרמב"ם שם בשם הגאונים.

ט. טור בשם הרא"ש בגיטין פ"ה סי' ז', וב"י בשם הרשב"א בגיטין נ"ב ע"ב. וכתב שלא ירד לסוף דעתו של הרמב"ם שחילק בניהם, וכ"כ הרמב"ן שם. וביביע אומר ח"ח סי' ז' כתב דנאמני הקדש ששינו מצדקה לצדקה לית לן בה, ורק באינם חוששים להפסד מעות היתומים שאני, וע"כ אין לפטר נאמני הקדש שלקחו פירות הקדש לדבר מצוה אחר, שפיטורם והדחתם זהו גם שפיכות דמים ע"ש.

י. כ"כ המהרי"ק בשורש כ"ג, ואם אינם יכולים להוציא ממנו הרי פשע האפוטרופוס, אע"פ שאיש נכבד והגון הוא, ע"ש.

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלחדר שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477 email: minchat.aaa@gmail.com

האפוטרופוס כל שכן הלוח שבא מכוחו.

עין משפט ו.

ה"מ סימן צג סעיף א

א. אלו הנשבעים בטענת שמא^ב: השותפים, והאריסים, והאפוטרופוסים שמינו אותם בי"ד^ל על היתומים, והאשה שהיא נושא ונותנת בתוך הבית^מ או שהושיבה בעה"ב חנונית, ובן הבית שהוא נושא ונותן בעניני בעה"ב.

ב. כל אחד מאלו נשבע מדבריהם בנקיטת חפץ בטענת ספק^נ, שמא גזל מחבירו במשא ומתן, או שמא לא דקדק בחשבון שביניהם, ואין כל אחד מאלו נשבע בטענת ספק עד שיחשוד^ס המשביע אותן בשתי מעין כסף^ע.

הגה: שתי המעין הללו הם בין בקרן בין בריוח. וכל אלו יכולים להשביע מתי שירצה^פ התובע או ביה"ד, ואינם צריכים להמתין עד שיחלוקו

כ. משנה שבועות מ"ה ע"א וכמו שנתפרשה בגמ' בדף מ"ח ע"ב. והטעם משום דמורים היתר שבשביל שכר טירחתם מותרים ליקח מהממון בלא ידיעת בעה"ב, סמ"ע ס"ק א'.

ל. רמב"ם פ"ט משלוחין, שאילו מינהו אבי היתומים לא ישבע, כמ"ש בס"י ר"צ סעיף ט"ז.

ובמינהו בי"ד חשיבות היא לו שהבי"ד עושין אותו לנאמן, ולא ימנע מלהיות אפוטרופוס בשביל השבועה לא כן במינהו אביהם, אם יטילו עליו שבועה לא ימצא את מי למנות ושיסכים.

אך הטור כתב שגם במינהו אבי היתומים אם יודה במקצת חייב שבועה. כמבואר בס"י ר"צ בשם הרמ"ה. וכאן איירי בטענת שמא אפי' בלי הודאה במקצת.

מ. עיין באבהע"ז סי' צ"ז.

נ. בבאורים ס"ק א' כתב דבטענת ברי אין עליו שבועת המשנה, ועיין שם מתי השותף מחוייב לישבע שבועת התורה כשהיה היזק ומתי אינו צריך.

ס. פירוש שתהיה לו איזה הוכחה שיחשוד אותו, ובלי זה אין משביעין. ט"ז.

ע. כן הוא לשון הגמ', ופירשו רש"י והרמ"ה שבעינין ג"כ ההודאה במקצת כעין שבועה דאורייתא, וכתב הסמ"ע שכן נראה דעת הרי"ף והרמב"ם והסכים הטור והרא"ש עמהם. סמ"ע ס"ק ז'. אבל הש"ך בס"ק ג' כתב דנ"ל עיקר כהב"י שכתב דדעת הרי"ף והרא"ש דאין צריך הודאה במקצת, וגם הר"ן כתב כן ושכן דעת הרמב"ם בפ"ט משלוחין ובפירוש המשנה כן מוכח מדבריו.

פ. רא"ש בפ' אלמנה ניזונית כתובות פ"א סי' ג'.

ולהשביעם רק בסוף.

ח"מ סימן רצ פעיף טז

כ. אחרי שיגדלו היתומים נותן להם האפוטרופוס ממון מורישן ואינו צריך לעשות להם חשבונות ^א מה הכניס ומה הוציא אלא אומר להם זה הנשאר ונשבע בנקיטת חפץ ^ק שלא גזלם כלום. בד"א באפוטרופוס שמינהו בי"ד אבל מינהו אביהם אינו נשבע להם על טענת ספק ^ר. אבל על טענת ודאי נשבע. ואם יש לאפוטרופוס חלק בריוח נשבע גם על ספק ^ש.

הגה: וכן אם אבד דבר מה מנכסי היתומים נשבע שבועת השומרים ^ת.

הגה: וי"א דאפוטרופוס שמינהו אביהם כיון שלא נשבע צריך ליתן להם דין וחשבון ^א, ומחרימין סתם על כל מי שלקח משל היתומים והכי נהוג.

הגה: ראובן שאמר שיש בידו מעות שמעון ואמר שציוהו לתת לבניו, אם רוצה לתת לכולם בשוה הרי דינו כאפוטרופוס שמינהו אביהם, אבל אם רצה ליתן לחלקם אחד, ולחלקם האחר אינו נותן, לדבריו אינו אפוטרופוס ואז יכולים להשביעו שלא עיכב בידו כלום ^ב.

צ. ברשב"ג בברייתא גיטין נ"ב ע"א, דהלכה כרבי מחבירו אבל לא מחבריו, וכ"כ בהלכות הרי"ף בשם גאון.

ק. ממשנה שם בגיטין.

ר. כאבא שאול במשנה שם דבמינהו בי"ד אין חשש שימנע בגלל השבועה, שיש לו הנאה גדולה מזה שיצא עליו קול שהוא מהימן לבי"ד, משא"כ כשמינהו אביהם כך הוא בגמ', וסמ"ע ס"ק מ"ו.

אבל על טענת ודאי נשבע היינו כשיגדלו או בי"ד טוענים נגדו בב"ד. סמ"ע ס"ק מ"ז.

ש. שהרי יש לו הנאת ריוח מזה ולא ימנע מלהיות אפוטרופוס. סמ"ע ס"ק נ'.

ת. דכל שבועת השומרים על ספק באה, שהשומר טוען שאבד או נגנב מידו, והמפקיד אינו יודע אם כדבריו, או שעדיין בידו, וחייבתו תורה לישבע מספק. סמ"ע ס"ק מ"ט.

א. ממדרכי שם בגיטין סי' ש"צ בשם העיטור ומהר"ם פדוואה סי' ל"ח. ומהרי"ק בשורש כ"ג, אם לא שפטרו אביהם מדין וחשבון. כ"כ מפעמוני זהב והוא מהפר"ח ע"ש.

ב. ממדרכי שם בשם מהר"ם מרוטנבורג, ומיגו דהחזרתי לאביהם לא אמרינן באפוטרופוס. כ"כ הש"ך בס"ק כ"ב וע"כ נשבע.

ואם היתומים קטנים בי"ד מעמידים להם אפוטרופוס ומשביעין אותו.

עין משפט ז.ז. חו"מ סימן שפה פעיף א

א. המזיק את חברו היזק שאינו ניכר כגון שעירב יין נסך ביינו מן התורה פטור^ג, אבל חכמים קנסוהו לשלם נזק שלם מהיפה שבנכסיו^ד כדין כל המזיקין.
לפיכך אם מת המזיק קודם ששילם אין קונסין בנו אחריו^ה, וכן אם היה שוגג או אנוס פטור שלא קנסו אלא במזיד^ו.

עין משפט ט. חו"מ סימן שפה פעיף ב

ב. המנסך יין חברו לע"ז לא נאסר שאין אדם מישראל אוסר דבר שאינו שלו^ז, ואם היה לו שותפות^ח או שהיה הישראל מומר^ט הרי זה אוסר היין וחייב לשלם אע"פ שהוא מתחייב בנפשו, מפני שמשעה

ג. בגיטין נ"ג ע"א דקימ"ל כר"י שם. ולשמואל שם דוקא ג' דברים והם המטמא המדמע והמנסך קנסו בהם ומקנסא לא גמרינן לשאר דברים אבל לרב גמרינן מקנסא, וכתב הש"ך דמהרמב"ם בריש פ"ז מחובל משמע דפוסק כרב, מזה שסיים כללא המזיק ממון חברו וכן מזה שכתב כל כיוצא בזה, אבל בדינא דגרמי להרמב"ן כתב, דקימ"ל הלכה כשמואל ומקנסא לא גמרינן ולפי דבריו אינו חייב אלא מטמא מדמע ומנסך בלבד, ולא בדברים אחרים, וכן דעת הר"ף והרא"ש.

ד. אע"ג שזה רק קנסא מדרבנן מ"מ רבנן תיקנו כעין דאורייתא ממיטב, כ"כ הרא"ש בריש בב"ק, וכתב הסמ"ע בס"ק א', דבסי' תי"ט יתבאר דדוקא כשבא לשלם בקרקעות אבל כשבא לשלם מטלטלין כל דבר מיטב הוא אפי' סובין דיכול להוליכן למקום אחר, לא כן בקרקעות.

ה. מימרא דאביי בגיטין מ"ד ע"ב, ואפי' עמד אביו בדין והתחייב, בנו פטור, כ"כ המחבר בסי' ק"ח סעיף ב', משא"כ במוסר שמת וכמ"ש בסי' שפ"ח סעיף ב', כ"כ בסמ"ע ס"ק ב' והש"ך חלק עליו וס"ל דבעמד אביו בדין חייב בנו ע"ש.

ו. שם במשנה בגיטין.

ז. מחולין מ' ע"ב.

ח. אוקימתא קמייתא דגמ' שם בדף מ"א ע"א, ועיין ביור"ד סי' ד' שכתב שיש חולקין, ועיין בש"ך.

ט. שהרי הוא כעכו"ם, או שהתרו בו וקבל ההתראה שהרי הוא מומר הרי זה אוסר שבכל אלו מסתמא היה דעתו לנסך כיון שהוא מומר, לא כן אם הוא ישראל אנון סהדי שלא ניסך דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו.

שהגביהו נתחייב לשלם ואינו מתחייב בנפשו עד שינסך.